

Pisanki – skąd się wzięły?

29 marca 2013

Zbliża się Wielkanoc. Nie każdy jednak wie skąd się biorą i dlaczego na naszych stołach goszczą pisanki.

Na obrazku obok – pisanka „święty ogień” – wzór w trójkąty, kolory ognia.

RODOWÓD I HISTORIA

Pisanki i malowanki na jajach i wydmuszkach wywodzą się ze starosłowiańskich obrzędów przejętych na szczęście przez Kościół, aby skuteczniej wiązać wiarę z dawnymi świątecznymi obrzędami – odświeżając je swoimi treściami.

Jajo było powszechnym przedmiotem dla uczczenia bogów. Jajo cechuje łatwość przyozdabiania barwą twardej j skorupki. Było u przez Słowian przedmiotem pośredniczącym pomiędzy żyjącymi a duchami i bogami.

Według wierzeń Słowian (i nie tylko) ze złotego słonecznego jaja narodził się bóg (nie było niewiasty, aby mogła go urodzić). Świat według bajek słowiańskich świat miał kształt złotego jaja i stał na kurzej stopie.

Jajo było (i nadal jest) oznaką początku wszechświata, słońcem, życiem, związane było jako początek życia z wszelką budową i kształtowaniem czegoś.

Zatem ozdabianie jajek miało wyjątkowe miejsce w obrzędowości słowiańskiej. Właśnie dlatego przyozdabiano pisanki znakami odnoszącymi się do sił i mocy przyrody, wszechświata i bogów.

Najstarsze pisanki pochodzą ze starożytnej Mezopotamii. Zwyczaj malowania jajek znany był też w czasach cesarstwa rzymskiego. Najstarsze znane polskie pisanki pochodzą z X wieku (znalezione w Opolu), ale zapewne zdobienie jaj znane było Słowianom wcześniej.

Dawniej zdobieniem jaj zajmowały się wyłącznie kobiety, mężczyznom wówczas nie wolno było wchodzić do izby. Jeśli się tak zdarzyło, odczyniano urok, który natręt mógł rzucić na pisanki.

Z początku Kościół zabraniał jedzenia jajek w czasie Wielkanocy. Zakaz cofnięto w XII wieku, konieczne jednak było odmówienie przed posiłkiem modlitwy. Wynikało to z dążenia do rozdzielenia zwyczajów Kościoła od obrzędowości pogańskiego święta związanego z czcią zmarłych (czarno-białe jaja przejścia malowano dla zmarłych), w których jajko – początek nowego życia – odgrywało ważną rolę. Mówiąc prościej – Kościołowi nie udało się zwalczyć tych zwyczajów, więc przetworzył i włączył je do swoich.

Współcześnie pisanki wykonywane są przed Wielkanocą i na coraz rzadziej obchodzone Jare Święto. Są nieodłączną częścią świątecznych pokarmów, albowiem swoim pięknem oznaczają rodzącą się do życia przyrodę, a przede wszystkim nadzieję, jaką czerpiemy z wiary w zmartwychwstanie Chrystusa.

Wielkanocne uroczyste śniadanie w niedzielę poprzedza dzielenie się poświęconym jajkiem. Podobnie jak bożonarodzeniowy zwyczaj łamania się opłatkiem, jest on wyrazem przyjaźni.

Jedynie na świecie muzeum poświęcone wyłącznie pisankom istnieje w Kołomyi (obecnie Ukraina), zaś w Polsce pisanki są jedynie częścią wystawy w Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu (wystawa około 1000 pisanek).

RODZAJE ŚWIĄTECZNYCH JAJEK

Kraszanki (malowanki, byczki). Powstają przez gotowanie jajka w wywarze barwnym, dawniej uzyskiwanym z roślin, które pozwalały na uzyskanie różnych kolorów: brązowy (rudy): łupiny cebuli, czarny: kora dębu, olchy lub łupiny orzecha włoskiego, żółtozłocisty: kora młodej jabłoni lub kwiat nagietka, fioletowy: płatki kwiatu ciemnej malwy, zielony: pędy młodego

żyta lub listki barwinka, różowy: sok z buraka.

Pisanki mają różnobarwne wzory. Powstają przez rysowanie na skorupce gorącym roztopionym woskiem, a następnie zanurzenie jajka w barwniku. Jako narzędzi do pisania używano szpilek, igieł, kozików, szydeł, słomek i drewienek.

Oklejanki (naklejanki) są przyozdobione sitowiem, płatkami bzu, skrawkami kolorowego, błyszczącego papieru, tkaniny itp.

Nalepianki – popularne zwłaszcza w dawnym województwie krakowskim i w okolicach łowicza. Powstają przez ozdabianie skorupki jajka różnobarwnymi wycinankami z papieru.

Znane są jeszcze rysowanki, skrobanki i drapanki.

Z rosyjskich pisanek wywodzą się słynne jajka wielkanocne wykonywane w końcu XIX w. przez petersburskiego złotnika Petera Fabergé. Jajka wykonywano z kamieni półszlachetnych, łączonymi z metalami szlachetnymi, zdobione – były wykonywane początkowo wyłącznie dla rodziny cesarskiej. W środku jajka zazwyczaj kryła się niespodzianka, która aż do momentu otworzenia podarunku była objęta ścisłą tajemnicą.

ZNACZENIE KOLORÓW

Żółty – światło, czystość, mądrość, szczęście, miłość, dobroć.

Pomarańczowy – barwa ognia; siła, wytrzymałość, silny gniew, wzburzenie okiełznane przez mądrość, szlachetne pobudki.

Czerwony – barwa ognia; czyn, czar, miłość, duchowe przebudzenie, jałmużna, radość.

Zielony – pokonanie przeszkód, wyzwolenie, świeżość, nadzieja, płodność.

Czarny – doskonałość, wieczność, łono, śmierć, strach.

Biały – czystość, dziewiczość, niewinność, narodziny, odrodzenie.

Brązowy – kolor Ziemi – obfitość, ziemia karmiąca.

Fioletowy – wiara, cierpliwość, zaufanie, sumienność.

Niebieski – niebo, powietrze.

CIEKAWOSTKA

Jajko Dziewanny, czyli jej dwie córki Pani Piękna (bogini miłości i rozkoszy) oraz Pani Poronna (bogini zdrady i zazdrości).

Jajko to można odczytać: jako całość – życie, przepołowione – życie składające się z dobra i zła. Życzę wam by Waszym życiem kierowała tylko ta dobra część jajka i ta dobra zwalczała wszelkie zło, które was otacza. By w ostateczności dobro zwyciężyło zło.

Zdrowych i Pogodnych Świąt Wielkanocnych... i smacznych jajek życzę.

Pamiętajmy jednak, że pisanki wykonuje się nie tylko na Wielkanoc. A zwyczaj należy zachowywać, bo to świadczy o naszej tożsamości.

Autor: Grzech

Nadesłano do „Wolnych Mediów”